

ŽENSKÉ REVIJE: NADALJEVANJE  
POLITIKE Z DRUGIMI SREDSTVI

## Politiki na kavču

Ženske revije so nastale kot normativna komunikacija, ki je paternalizirala bralke in jim predpisovala primeren način življenja in vedenja. Današnji ženski časopisi so ohranili to normativno funkcijo - imajo eno najpomembnejših vlog v konstrukciji ženskosti v sodobni zahodni družbi. Upravljajo z ženskim vedenjem in vtudenjem, subjektiviteto, z njihovo seksualnostjo in percepcijo politike. Revije praviloma konstruirajo ženske kot homogeno skupino in predpostavljajo skupno žensko izkustvo, ne glede na razlike v izobrazbi, kulturnem, ekonomskem in socialnem kapitalu. Sama verzija ženskosti zgodovinsko in kulturno sicer variira, obenem pa se razlikuje od revije do revije (implicitirana bralka *Glamourja* se razikuje od bralke, ki jo tekstualno predpostavlja diskurz "slovenske družinske revije" *Jana*). Konstrukcija homogene Mi-skupine je mogoča le s pomočjo konstrukcije Drugega - moških, posebej moških v javnem prostoru. Ženske revije so sicer osredotočene predvsem na samoizpovedovanje in samoizpopolnjevanje, na kultivacijo in objektivizacijo telesa, obravnavo in permanentno refleksijo osebnih ter družinskih odnosov in redkokatero revije za ženske ali tim. družinske revije se ukvarjajo s političnimi zadevami. Tematsko se osredotočajo na potrošnjo, seksualnost, zdravje, vzdrževanje doma in družine in tudi politika je reprezentirana le v povezavi z zasebno sfero.

Politika se tako v ženskih revijah pojavlja na dva načina. Prvič, kot moralistična presoja o političnih ukrepih, ki zadevajo življenje žensk in življenje njihovih družin. Ko ženske revije govorijo o politiki, se bodisi zavzemajo za kvaliteto družinskega življenja (ženskam je podeljen mandat za skrb za emocionalno zdravje družinskih članov in partnerstva) ali prihodnost otrok - partnerstvo, zdravje, incest, posilstvo, nasilje .... Teden za tednom ali mesec za mesecem v teh revijah beremo veliko zgodbo o življenju, kjer je družina središče zapleta in kjer je svet prave politike oddaljen od realnega življenja žensk.

Drugič pa se politika pojavlja v obliki intervjujev s politiki v zasebni sferi ali z njihovimi ženami (*...Pogled v dušo Janje Podobnik...; Ministrske žene ...*). Gre za žurnalistični žanr, ki ga bomo imenovali "Prijazno pri politiku doma". Intervjuji s politiki v zasebni sferi seveda dopuščajo politična namigovanja. Toda to je prijazna kritika. Zvedeti resnico o politiku pomeni zvedeti podrobnosti o njegovem življenju v zasebni sferi in domačem okolju (*...Z ženo R. sta poročena dvaintrideset let. Kakšen je vaš recept za dolg in uspešen zakon?... Ste zelo navezani na svoj dom?...S čim vas je očaral?...*).

\* Dr. Breda Luthar, docentka na Fakulteti za družbene vede.

What's the story, oh, the morning glory? Novinar-ka "družinske" revije Jana izbere kurantnega politika. Politik ima morda rojstni dan, morda je največji populistični demagog v parlamentu, morda je soudeležen v parlamentarnem pretepu, morda je v postopku interpelacije. Morda je v dvomljivo reprezentativni interni anketi - psevdodogodku, ki služi zgolj za to, da skonstruirira priložnost za novico - izvoljen za najbolj seksi, najbolj elegantnega ali najbolj priljubljenega politika (*...Kučana za moža, Pahorja za ljubimca - anketa s Slovenkami...*). Politik je poslikan v domači dnevni sobi in pred hišo - prijazen in ljubeč oče in mož je, v družini črpa moč za politični boj za dobre stvari. Hiša je običajna slovenska bajta, no, morda nekoliko večja, morda ima manj slučajnih stilistično raznovrstih prizidkov (garaža, drvarnica, delavnica ...). Kavč na katerem se družina poslika je običajna predimenzionirana neokusna stvaritev oblikovalcev slovenske velikoserijske pohištvene in tekstilne industrije, vrt je skrbno negovan, cvetlice dobro oskrbovane. Morda goji cvetlice, v prostem času rad hodi po gobe, planinari ali pa igra golf, najverjetneje je žena njegova zvesta prijateljica in zaveznica, ki mu bo stala ob strani tudi če bo interpelacija uspela, morda so otroci njegov ponos, morda ga kljub temu skrbi, da z njimi ne more preživeti toliko časa, kolikor bi želel. Najverjetneje z rekreacijo ohranja ravnotežje, potrebno za stresno življenje slovenskega parlamentarca. Politik je človek kot se šika, politik je Slovenec kot se spodobi - žena je zvesta družica, z otroci preživi manj časa kot bi si želel, med vikendi se rad rekreira, da se sprosti in nabere novih moči (*...Dopusta praktično ne izkoristim. Si pa tudi vzamem čas za partijo tenisa, gledališče, kino. ...Njemu ta hiša sredi gora pomeni več kot vikend in prav nič ne razmišlja, kam jo bo mahnil, če ima na voljo štiri ure časa... Le nedelje so pri G. čas za počitek. Takrat se zakonca odpravita k maši in se odzoveta kakšnemu vabilu za koncert ali pireditev...*).

### Povsodnost in vseprisotnost: politik postane človek

Skozi zgodbe popularne kulture se konstruira naša nocija dobrega in slabega, moralnega in zla, Mi-skupnosti in "Drugih", starševstva, partnerstva, nacionalnosti, razreda ... Medijske zgodbe nam ponujajo material (simbole, mite, zgodbe) s pomočjo katerega *konstituiramo (imaginarno) skupno kulturo, konstruiramo svet, ki si ga delimo*, v katerega se vključujemo s stalno konzumpcijo popularnih medijev. Na ta način zgodbe popularne kulture (v glavnem gre za medijsko kulturo) oblikuje konsenz, kjer se predpisani odnosi moči naturalizirajo. Ena večjih napak je tako govoriti o politiki in zapostavljati ali trivializirati njeno tesno zvezo z retoriko popularne kulture in politični diskurz obravnavati kot da bi bil ta popolnoma ločen od diskurza popularne kulture, predvsem medijske kulture.

Na splošno imamo opraviti s prepletanjem diskurza politike in diskurza popularne kulture ali pa diskurza informacije in argumentacije ter diskurza zgodbe, melodrame, spektakla. Način, na katerega se politika danes legitimira, je tako nujno povezan s popularno kulturo. Od zibelke do groba smo potopljeni globoko v popularno kulturo, politika si sposoja njeno imaginacijo, zgodbe, retoriko in prakso, njeno dramtizacijo in njene osebnosti. Gre za splošno spremembo v poli-

tični kulturi zadnjih desetletij, kjer sta politika in zabava tesno povezani: predvolilni boj je vedno bolj povezan z oglaševanjem, politične preference z estetiko in življenjskim stilom, volitve pa z nakupovanjem. Ne gre le za spremembo diskurzov in načinov pripovedovanja, ki so bili prej ločeni, temveč tudi za svet osebnosti. Oblike zvezdnštva danes segajo od glasbe, športa, modnega sveta do vseh ostalih oblik popularne kulture (vključno s politiko). Svet lokalnih političnih osebnosti ni več strogo ločen od sveta lokalnih lastnikov butikov, voditeljev talk showov in drugih "performerjev". Ravno preko konstrukcije javnih osebnosti se politika in zabava najbolj tesno povezujeta. Leonardo di Caprio in Bill Clinton, Borut Pahor in Vinči Anžlovar, Čuki in predsednik republike, Miša Molk in minister za kulturo itd. itd. se pojavljajo v isti meta zgodbi o življenju in konstruirajo isti skupni svet. Politične osebnosti predstavljajo kanal skozi katerega je mogoče prav tako dobro razpravljati o zasebnosti in *konstruirati "Mi-skupnost"*, kot s pomočjo drugih zvezd.

Tako v popularni kulturi kot v popularni politiki ima zvezdnštvo dvojni status: v prvi vrsti je rezultat konstrukcije in manipulacije, torej rezultat zavestnega preoblikovanja politika v politično osebnost, v blagovno znamko. Konstrukcija poteka tako zavestno in po zaslugi industrije odnosov z javnostimi ali osebnega naprežanja politika bolj ali manj načrtovano in industrializirano. Po drugi strani obstaja "mitološko partnerstvo", ki eksistencialno povezuje različne oblike pop kulture (tabloide in popevkarsko sceno, televizijske talk showe in politične zvezde in podobno) in je nujno za njihovo preživetje.

Kot kulturni fenomen je konstrukcija vseprisotnih osebnosti politikov vedno komunikacija z občinstvom/volilci. V zavestni instrumentalni konstrukciji politikov v osebnosti iz političnih razlogov, je kultivacija personae tudi nenehna *interpretacija kulture*. Nikoli ni mogoče "ustvariti" politične zvezde, mogoče pa je "predlagati" kandidata za zvezdnštvo. V tem smislu se konstrukcija zvezd v politiki vedno ukvarja z *manipulacijo pomenskih sistemov v kulturi*. To počne v upanju, da ji bo uspelo konstruirati "simbolni produkt", ki bo vzpodbudil uspeh v politiki. Zvezda kondenzira in reprezentira (sub)kulturne ideale obnašanja, delovanja, stila, občutenja. Tako je politik-osebnost projekcija in utelešenje skupnostnih idealov in na nek način predstavlja metaforo in artikulira kaj pomeni biti človeško bitje/vodja, moški... v družbi, subkulturi. Predstavlja posebljeno obliko določene-ga tipa moškosti, ženskosti, avtoritete, vodje.

Iz politika lahko naredimo politično osebnost le tako, da konstruiramo njegovo metatekstualno identiteto. Politik ima javni zasebni jaz, ki je konstruiran s pomočjo stalne prisotnosti in kroženja v medijih na podlagi tega, kar je znanega o njegovem zasebnem življenju - tako kot je zvezdnštvo v zgodovini filmske industrije povezano s studijsko načrtovanim kroženjem informacij o igralcu v zasebni sferi in se razširi onstran informacij o filmih v katerih igralec nastopa. Tako se vzpostavlja zveza med zasebnim in poklicnim, v našem primeru političnim življenjem, med filmsko identiteto in konstruirano zasebno identiteto - oz. med politično identiteto in zasebno identiteto. Medijska vseprisotnost je pogoj za konstrukcijo (politične) osebnosti, saj vsaka osebnost ali zvezda lahko nastane le preko "pomožnih oblik kroženja". Vseprisotnost je ključnega pomena za vsakega

politika, ki se želi obdržati na oblasti.<sup>1</sup> Tekstualna politika tega prijaznega žanra je preoblikovanje politika v politično osebnost, v "znanega človeka".

Glavna naloga cirkularnega kroženja je razkrivanje "resnične osebe" za javno osebnostjo. Vse dodatno kroženje se vrti okoli vprašanja, če obstaja osebnost, ki je ločena od njegove vloge politika. To kroženje je torej v funkciji humanizacije, avtentizacije osebe-politika. Politik postane človek, *personae*. Politični liki so bolj družbeno tipični kot družbeno posebni. Politiki-znane osebnosti niso ekskluzivni in redki, nobene napetosti ni med njihovo navadnostjo na eni strani in izrednostjo na drugi, nobene enigme, ki bi vzbujala željo, ne izražajo<sup>2</sup>. So le vseprisotni. Pri zvezdnikih je razkorak med navadnostjo in izrednostjo tisti, ki vzpostavlja njihov zvezdniški status. Ne gre nujno za to, da mora biti politik priljubljen, važno je, da je popularen - povsoden s pomočjo stalne prisotnosti v medijih - s pomočjo "sekundarnega kroženja". Reprezentirani so kot znani in familiarni, ne pa kot oddaljeni in nerazumljivi.

Z vseprisotnostjo in s pomočjo nastopanja v drugih popularnih medijih (*Lady in Jana, 24 ur in Pepita, Slovenske Novice in Zoom, Glamour in Pepita, Dnevnik TVSLO in Lady,...*), prihaja do medijske konstrukcije znanih obrazov, ki se serijsko in sočasno pojavljajo v raznovrstnih medijih. Politik mora postati del združbe znanih obrazov in znanih zgodb, da bi se lahko vzpostavil kot legitimen predstavnik ljudstva in vzbudil zaupanje. Njegova popularnost torej ni isto kot priljubljenost, temveč je odvisna od *povsodnosti in vseprisotnosti*. Rednost pojavljanja in vseprisotnost njegove podobe ohranja njegovo povezanost z državljani in *zdravorazumsko legitimira politika kot javno osebnost, ki lahko reprezentira javno sfero*. Podobno vlogo vzpostavljanja zveze in solidarnosti z navadnimi ljudmi ima njegova vsaj občasna fizična bližina z ljudstvom (npr. obisk košarkaške tekme, rokovanje z ljudstvom, igranje na harmoniko na strankarski veselici). Politik, ki želi postati politična osebnost, se mora približati ljudstvu, hkrati pa mora tudi ohranjati distanco nekoga, ki je bolj avtoritativen in odgovoren od navadne bralke/ca. Identifikacija z lokalnimi političnimi osebnostmi je *identifikacija sveta, ki si ga delimo*, ne pa identifikacija z zvezdami kot nekom ki vzbuja našo željo in po katerem (pre)oblikujemo svojo identiteto.

## Ideologija: vrtnar, planinec, mož in oče

Kakšen je ideološki učinek pogleda v zasebno sfero politika? Žanr, ki smo ga poimenovali "Pri politiku doma" je le bratranec drugih melodramatskih "ženskih žanrov". Za melodramo je značilno, da družbeno vedno artikulira kot osebno. Psihološko se melodramski zaplet vrti okoli izgube doma. Celotna melodramatska naracija temelji na idealu doma, ta pa je preveden v družino in emocionalne odnose v družini. Družina je tudi za politike zavetje v brezsrčnem svetu. Žena,

<sup>1</sup> Poglejmo si npr. *Zmaga Jeliničiča - njegova stranka ima zanemarljivo število poslancev v parlamentu*. Toda "Zmago" je s spretno konstrukcijo "pseudodogokov" z Zmagom v glavni vlogi, uspel sebe iz objektivno popolnoma marginalne figure konstruirati v politično osebnost.

<sup>2</sup> Drugače je seveda s politiki-zvezdniki.

družica ali cela družina, skupaj s politikom, je pogosto implicirano predstavljena kot žrtev partnerjevega poklica in njegove službe v dobro ljudstva (*...sin ima enajst let in zelo pogreša očeta..., Gotovo ni lahko biti sin poslanca.....*).

Melodramatični patos se v teh zgodbah spreobrne v politikovo izpoved. Intervju je samorazkritje, kar je popolnoma v okviru melodramatske filozofije osebe. V družini se artikulirajo politikove vrline, ki jih v javni sferi domnevno ne more izraziti, ter njegova človeška, emocionalna stran (skozi njegovo skrb za cvetlice, bojazen, da bodo otroci odrasli mimo njega, rekreacijo kot zasebno sfero sproščanja itd. itd.). *Njegov resnični karakter lahko razberemo le skozi resnico o njegovi zasebnosti*. Ni nam dostopen, če vemo za kakšen ideološki projekt se poteguje, kaj počne v parlamentu in zadaj za njim. *Pomembno je, kako nam je podoben kot oče, mož, partner, kaj počne v prostem času zunaj politike in kako si je opremil dnevno sobo*. Ideološka orientacija, državljanske vrline, politični boj - vse to je nerealno. *Politika je pozabljena, izbrisana. Politik je pač običajen mož, eden vseprisotnih, znanih obrazov*.

V zgodbah za ženske in njihove družine "Pri politiku doma" naracija vedno središči na njegovi družinski vlogi - včasih je politik predvsem oče, včasih bolj mož - lahko tudi očetovska figura za volilce, ki zanje redno žrtvuje letni dopust. Njegovo moč vedno določa skrb za druge. Politik razkriva nekatere vidike zasebnega jaza, za trenutek odvrže skrbi in bremena svojih javnih dolžnosti. Lahko ga vidimo, kakršen je v resnici - politiki so reprezentirani kot običajni ljudje, pošteni, modri, avtentični, ljubeči očetje in velikodušni vodje. *Toplina, ki jo odraža močna, zdrava družinska struktura, je legitimni model za organizacijo politične sfere*. Družina je pravzaprav homologna ljudstvu. Politikovo birokratsko in večinoma brez-družinsko življenje je tako rekonstruirano znotraj okvira reprezentacije družine. Družina je osrednjega pomena v politikovi konstrukciji ljudskih množic, podložnikov. Popularna reprezentacija "politika v krogu njegove družine" ustvarja skupni svet z ljudstvom. *Družina je enostaven simbol, ki povezuje politika z ljudstvom*.

Umeščanje politika v družinski kontekst se obenem sklada s pomenom moškosti v sodobnem političnem diskurzu - moškost konotira moč, obvladovanje, večino. Moškosti je pripisana kompetenca: močnejši in kompetentnejši - bolj moški (in na drugi strani, bolj kompetentna - manj "ženska"). Prezentacija politikov postane reprezentirana v politiki kot moškem poslu. S tem ko reprezentacija politika znotraj družine simbolno konstruira politika z "žensko, čustveno" platjo njegove moške moči, je ta *družinski patriarh hkrati reprezentiran kot velikodušni vodja*. Žanr "Prijazno pri politiku doma" odkriva resnično osebo za masko javne podobe brezobzirnega politika. Medijsko prepričevanje, da imajo politiki čustva, da radi obrezujejo pelargonije v domačem zavetrju, da radi planinarijo, da vedo na pamet imena vseh karavanskih vršacev ali pa da znajo kupiti okusno kravato in na pamet naštet vsaj nekaj dizajnerjev spodobnih moških oblek (*...B.P. pa bo moral počakati na moško kolekcijo do prihodnjega leta..... ponavadi se oblačim v Zegno in Armani...*), da se raznežijo ob pogledu na svoj naraščaj, da so pravzaprav *kot Mi sami*, ima ideološki učinek.

Vedno seveda obstaja določena stopnja kontradikcije med politikovim ideološkim in političnim projektom ter njegovo zasebno personae (močan, odločen politik-nežen, razumevajoč čustven mož in oče, politično konservativen skrajnež-liberalen in tolerantan v družini). Toda *to nasprotje se ne sme razširiti na moralne kategorije* (npr. skorumpiran politik-pošten družinski oče, prijatelj, sosed). Ker pa politični razkorak vedno obstaja (npr. zavzemanje za "protižensko" zakonodajo o porodniškem dopustu ali protisocialno zakonodajo/predan oče in mož, priljubljen in vzoren steber krajevne skupnosti), je potrebno paziti, da njegov ideološki in politični projekt v intervjuju ni transparentno tematiziran oz. je v luči *tekstualnega ustvarjanja skupnega sveta* irelevanten.

Ko postanejo meje med politikom in melodramo zabrisane in postanejo politiki del lokalne galaksije javnih figur ter niso več ločeni od sfere popularne kulture, to govori o spremembi v načinu, na katerega se politik in njegov politično-ideološki projekt vzpostavlja kot verodostojen in veljaven. Verodostojnost politika ni odvisna od *načina utemeljevanja političnega projekta* ali od njegove *kompetence za opravljanje politične funkcije (racionalna podlaga legitimnosti)*, temveč od *vtisa kredibilnosti in vtisa primernosti* za določene funkcije. Ta vtis ni ustvarjen na podlagi domnevne izrednosti posameznika (karizmatična podlaga legitimnosti), temveč na podlagi tradicionalnih formulacijskih resnic, ki jih melodramatske zgodbe o politikih ponujajo.

## LITERATURA

- Axford, Barrie in Huggins Richard, "Anti-politics or the triumph of postmodern populism in promotional cultures?" v *Javnost/The Public*, Vol. 4, 1997/3.
- Ballaster, Ross et al. 1991. *Women's Worlds*. Macmillian, London.
- Laclau, Ernesto. 1991. *New reflections on the revolution of our time*. Verso, London.
- Marshall, David. 1997. *Celebrity and Power*. University of Minnesota Press, Minneapolis/London.
- Street, John. 1997. *Politics and Popular Culture*, Polity Press, Cambridge/Oxford.